

Motion till riksdagen 2021/22:4646

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnets bästa i fråga om personlig assistans ska tydliggöras och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp lagstiftningen utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera den föreslagna lagstiftningen i syfte att säkerställa kvalitet och kontinuitet och motverka fusk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning av de ekonomiska konsekvenserna av regeringens lagförslag och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen föreslår i propositionen bl.a. att det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade ska tas bort från lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). De hjälpbehov som omfattas av det nämnda grundläggande behovet ska fortsatt berättiga till personlig assistans och regleras genom nya bestämmelser. Regeringen föreslår att stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han

eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom ska bli ett grundläggande behov enligt LSS.¹

Regeringen föreslår vidare att kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser som en enskild med en psykisk funktionsnedsättning behöver för att han eller hon själv ska klara att tillgodose något av de grundläggande behoven personlig hygien, måltider, av- och påklädning och kommunikation med andra, ska beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet i fråga. Något krav på ingående kunskaper om den enskilde ska inte gälla enligt de nya bestämmelserna.²

I propositionen föreslår regeringen även att föräldraansvaret enligt föräldrabalken ska beaktas vid bedömningen av ett barns behov av personlig assistans genom att det görs schablonavdrag (föräldraavdrag) från barnets behov av hjälp med grundläggande behov och andra personliga behov enligt LSS.³

Regeringen beskriver att konsekvenserna av förslagen i propositionen om grundläggande behov innebär att antalet personer som kan kvalificera sig för såväl assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken som personlig assistans enligt LSS kommer att öka. Förslaget om ett föräldraavdrag förväntas leda till att fler barn får personlig assistans i en lägre ålder än i dag. Vidare kommer de barn som redan har personlig assistans att kunna beviljas fler timmar vid ett nytt beslut.⁴ Sammantaget innebär förslagen, enligt regeringen, att kostnaderna för det offentliga ökar.

Det är dock svårt att uppskatta de exakta kostnaderna för förslagen. Samtidigt understryker regeringen att visserligen innebär förslagen en utvidgning av rätten till personlig assistans men att dessa är en mindre omfattande utvidgning av rätten till personlig assistans än utredningens förslag. Den viktigaste skillnaden för antalet nya individer mellan utredningens förslag och regeringens bedöms vara utformningen av förslaget om ett nytt grundläggande behov för att förebygga vissa beteenden och minska risken för skador till följd av sådana beteenden. Regeringens förslag innebär, till skillnad från utredningens förslag, att stödet ska vara aktivt och kräva att den personliga assistenten befinner sig i den enskildes omedelbara närhet. Enligt regeringens bedömning innebär denna skillnad att antalet nya individer som kommer att kunna beviljas assistansersättning kommer att bli lägre jämfört med om utredningens förslag hade genomförts.⁵

I regeringens förslag till statsbudget för åren 2022–2024 beräknades anslagen avseende statlig assistansersättning utökas med knappt 1,5 miljarder kronor för år 2023 samt med drygt 2,3 miljarder kronor för år 2024 jämfört med den anvisade nivån i budgetpropositionen för 2021, skälet var aviserade reformer för stärkt rätt till personlig assistans.⁶ Riksdagens beslut att anta Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas budgetalternativ till statsbudget för 2022 och förändringar av anslagsnivån för åren 2022–2024 innebar ingen skillnad jämfört med regeringens förslag till resursnivå för den statliga assistansersättningen.

Regeringens bedömning är att det inte behövs någon särskild bestämmelse om att barnets bästa ska beaktas gällande personlig assistans. Regeringen motiverar detta med att barnets bästa ska beaktas vid en individuell prövning, vilket framgår såväl av 6 a §

¹ Regeringens proposition 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn.

² Ibid, se s. 1.

³ Ibid, se s. 1, 35–45.

⁴ Ibid, se s. 48–50.

⁵ Ibid, se s. 50.

⁶ Förslag till statsbudget, proposition 2021/22:1 utgiftsområde 9, se s. 174.

LSS som i barnkonventionen som Sverige infört i lagstiftningen.⁷ Nedan i motionen kommer vi särskilt att ta upp frågan om och vikten av att barnets bästa ska tydliggöras ytterligare i lagstiftningen. Därutöver behoven av ett enhetligt huvudmannaskap samt av en stärkt individuell rättssäker prövning. Därtill behoven av att säkerställa kvalitet och kontinuitet, valfrihet och mångfald, genom tillståndsplikt, kvalitetskriterier, tillsyn och regelbunden uppföljning. Dessa områden utgör avgörande reformer i syfte att stärka assistansreformens långsiktiga hållbarhet och legitimitet.

Bakgrund och utgångspunkter

Moderaternas utgångspunkt när vi utformar vår politik är människan. När det handlar om LSS-lagstiftning och personlig assistans innebär det att lagar och regelverk ska utformas så att de människor som behöver samhällets stöd allra mest ska få det. Vi värnar om assistansreformens långsiktiga hållbarhet och legitimitet. Det är politikens uppgift att säkerställa att lagar, finansiering och regelverk lever upp till detta.

Regleringen av rätten till personlig assistans innebär att en första förutsättning för att kunna vara berättigad till personlig assistans är att tillhöra någon av LSS s.k. personkretsar. Det är emellertid inte tillräckligt att enbart uppfylla kravet på att tillhöra någon av LSS personkretsar. En ytterligare förutsättning är att den enskilde ska ha stora och varaktiga funktionsnedsättningar som medför behov av hjälp med sina s.k. grundläggande behov.

Det finns såväl stora behov som möjligheter att kunna utveckla den viktiga frihetsreform som personlig assistans är. Det kommer att kräva ett helhetstänkande där alla delar för att få ihop ett långsiktigt stabilt och hållbart regelverk och organisering kring insatsen personlig assistans är viktiga att få på plats. Det rör såväl lagar som finansiering och rättssäkerhet och ett enhetligt huvudmannaskap, stärkt kvalitet och kontinuitet, säkerställd mångfald och valfrihet, regelbunden tillsyn och uppföljning. Därtill den så viktiga myndighetsutövningen. Allt ska fungera och hänga ihop.

När den borgerliga regeringen införde lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) förändrades livet för personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar. Människor som behöver samhällets stöd allra mest fick ökade möjligheter att leva sitt liv efter sina egna förutsättningar med mer inflytande över sin egen vardag.

Assistansreformen är en omfattande och viktig frihetsreform som Moderaterna är stolta över och vill värna och utveckla så att den förblir långsiktigt hållbar. Det är många personer och deras familjer som är beroende av assistansreformen och som ska kunna lita på att stödet finns där när man behöver det som allra mest. Detta ska vara ett långsiktigt åtagande från samhällets sida som kräver förutsägbara regelverk och ett ekonomiskt hållbart finansierat system.

Personlig assistans är en av de tio insatser som regleras i LSS. Med personlig assistans avses ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer. I lagens förarbeten tydliggörs att den enskilde individen kan ges goda möjligheter till självbestämmande och inflytande över sin egen livssituation när stöd och hjälp kan

⁷ Regeringens proposition 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn, se s. 46–47.

lämnas i form av personlig assistans och anordnas på det sätt som den enskilde finner bäst.⁸

Sedan reformen om LSS och personlig assistans genomfördes år 1994 har systemet varit föremål för åtskilliga statliga utredningar.⁹ Skälen är flera och viktiga för att förstå utvecklingen av LSS-reformen, lagstiftningen och framväxande praxis under åren 1994–2021. Det är alltid lätt att vara efterklok och döma reformers ursprungliga utformning i efterhand. Vi känner oss trygga med att peka på åtminstone sju viktiga skäl att LSS-reformen med fokus på personlig assistans fortsatt är i behov av utveckling och reformering.

För det första finns det behov av att säkerställa att de som har behov av personlig assistans för att kunna ta del av de livsvillkor och vardagsmönster som gäller för människor i allmänhet tryggas långsiktigt. Den grundläggande utgångspunkten är att samhället ska sträva efter normalisering och integrering av personer med funktionsnedsättningar som de viktigaste funktionshinderspolitiska målsättningarna.

För det andra finns det behov av att stärka rättssäkerheten när det gäller vem som ska ha rätt till personlig assistans och vilka villkor som behöver vara uppfyllda. Det handlar t.ex. om situationer gällande rätten till personlig assistans för stöd vid egenvårdsinsatser och av föräldraansvaret vid bedömning av barns rätt till personlig assistans.¹⁰

För det tredje finns det behov av en utredning med fokus på ett enhetligt huvudmannaskap rörande personlig assistans. Stat och kommun gör ibland helt olika bedömningar när det gäller en persons rätt till personlig assistans respektive assistansersättning. Dessa varierande bedömningar har i vissa fall framstått som rättsosäkra och de olika utfallen har skapat oro hos de sökande. Människor har känt sig tvingade att bo kvar i stället för att kunna flytta till en annan kommun på grund av risken att deras behov av personlig assistans kan bedömas annorlunda i den nya kommunen av exempelvis budgetmässiga skäl. Det delade huvudmannskapet leder till olika bedömningar och inbyggda incitament att övervältra kostnader mellan stat och kommun. Det begränsar friheten för människor som är i behov av personlig assistans och urholkar därmed den frihetsreform som assistans utgör.

För det fjärde finns det behov av att säkerställa en långsiktig och hållbar ekonomisk finansiering och rimlig kostnadsutveckling rörande personlig assistans. Det är tre faktorer som framför allt avgör utvecklingen av kostnaderna gällande personlig assistans.

⁸ SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

⁹ SOU 1995:126 Kostnader för den statliga assistansersättningen, SOU 2002:13 Utjämnning av LSS-kostnader, SOU 2004:103 LSS – Särskilt personligt stöd, SOU 2005:100 God kvalitet i personlig assistans – ändamålsenlig användning av assistansersättning, SOU 2006:69 Uppföljning av kostnadsutjämnningen för kommunernas LSS-verksamhet, SOU 2007:62 Utjämnning av kommunernas LSS-kostnader – översyn

och förslag, SOU 2007:73 Kostnader för personlig assistans – Skärpta regler för utbetalning, användning och återbetalning av assistansersättning, SOU 2008:77 Möjlighet att leva som andra. Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning, SOU 2012:6 Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning, SOU 2014:9 Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet, SOU 2017:43 På lika villkor! Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen, SOU 2018:88 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen, samt SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

¹⁰ SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

Det handlar om antal människor som beviljas assistansersättning. Därutöver antalet assistanstimmar som beviljas per person, samt vilken ekonomisk ersättning per assistanstimme som lämnas till de aktörer som utför insatserna. Därutöver de administrativa kostnader som uppstår i samband med prövning, omprövning och överprövning av ansökningar (domstolarnas prövning av överklaganden) samt för tillståndsgivning, tillsyn och uppföljning.¹¹

För det femte finns det behov av skärpta insatser för att få bukt med och helt stoppa den organiserade brottsligheten kring assistansersättning, samt det fuskande och överutnyttjande som missbrukar avsikten med assistansreformen. Nationellt underrättelsecentrum visar t.ex. i en rapport att det förekommer systematisk organiserad brottslighet i syfte att ta hand om skattebetalarnas pengar som är avsedda för personlig assistans.¹² Det handlar om allvarliga systemfel och det finns ett stort behov av att förändra lagstiftning och regelverk, samt att förbättra uppföljning och tillsyn av assistansverksamheten. Allt oupptäckt fusk är förlorade skattekonor. Resurser som i stället kunde ha använts till att utveckla välfärden för alla med behov av assistans, vård och omsorg.

För det sjätte finns det omfattande behov av förbättrad uppföljning, tillsyn och utvärdering i syfte att stärka kvalitet, kostnadskontroll och valfrihet inom personlig assistans. Syftet med personlig assistans är att människor ska kunna leva självständiga liv – det värnar vi om och vill utveckla.

För det sjunde finns det behov av att utforma lagar, ramar och regelverk som förmår åstadkomma välbalanserade prioriteringar och avvägningar med utgångspunkt i de totala samhällsekonomiska effekterna av LSS-reformen med fokus på personlig assistans och vad denna reform bidrar med gällande bl.a. förbättrad livskvalitet, individuell frihet och stärkt arbetslinje.

Det är också värt att notera att den borgerliga regeringens ursprungliga LSS-proposition var otydlig. Det delade huvudmannskapet gällande personlig assistans leder bl.a. till att stat och kommun försöker vältra över ansvaret för kostnader på varandra. Det är djupt olyckligt. Det medför bl.a. integritetskränkande utredningar såsom klockning av toalettbesök och av andra liknande nödvändiga behov för att avgöra om de grundläggande behoven uppgår till 20 timmar per vecka. Det blir ett system som varken respekterar individens integritet eller är långsiktigt effektivt.

Moderaternas utgångspunkt är att alla människor är olika men lika mycket värda. Sverige ska leva upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det var den förra borgerliga regeringen som efter riksdagens godkännande ratificerade konventionen.¹³ Det innebär ett viktigt ansvar att personer med funktionsnedsättningar eller funktionsvariationer, beroende på vilket uttryck man önskar använda, ska ha samma mänskliga rättigheter som alla övriga människor. Varken mer eller mindre. Det är ett långsiktigt förpliktigande.

¹¹ SOU 2018:88 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen.

¹² Rapport från Nationellt underrättelsecentrum, 2020-09-23.

¹³ Den 4 december 2008 beslutade regeringen att ratificera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Fem reformer för en långsiktigt hållbar personlig assistans av hög kvalitet

Det finns stora behov och möjligheter att kunna utveckla den viktiga frihetsreformen som personlig assistans är. Det kommer emellertid att kräva ett helhetstänkande där alla delar som behövs för att få ihop ett långsiktigt stabilt och hållbart regelverk och organisering kring insatsen personlig assistans är viktiga att få på plats. Det rör såväl lagar som finansiering. Det handlar om behoven av stärkt rättssäkerhet och ett enhetligt huvudmannaskap, stärkt kvalitet och kontinuitet, säkerställd mångfald och valfrihet, samt regelbunden tillsyn och uppföljning. Därtill den så viktiga myndighetsutövningen. Allt ska fungera och hänga ihop. Det krävs ett helhetstänkande för att utveckla assistansreformen och det är viktigt för långsiktigheten, rättssäkerheten och hållbarheten att undvika förslag som innebär särlösningar eller undantagsregler. Arbetet med detta måste börja nu.

Barnets bästa ska tydliggöras

Moderaterna driver i riksdagen konkreta lagförslag, gemensamt med andra riksdagspartier, i syfte att säkerställa att barnets bästa sätts främst vid beslut om t.ex. fortsatt placering i familjehem och vårdnadsöverflyttning. Regeringen har passivt i sju år låtit konkreta färdigutredda lagförslag ligga kvar i byrålådan på socialdepartementet som rätt genomförda skulle stärka utsatta barns trygghet.

Det är regeringens bristande hantering och ovilja att ta den utsträckta handen som oppositionspartierna i riksdagen sträckt fram i syfte att samarbeta för att stärka barnets bästa i lagstiftning som gör att det pågår parallella utredningar och lagstiftningsarbeten. Detta har medfört att det blivit mycket rörigare och stökigare än önskvärt.

Ett ytterligare tecken på regeringens ovilja att i praktisk handling agera för att säkerställa barns bästa är regeringens bedömning att det inte behövs någon särskild bestämmelse om att barnets bästa ska beaktas gällande personlig assistans. Regeringen motiverar detta med att barnets bästa ska beaktas vid en individuell prövning, vilket framgår såväl av 6 a § LSS som i barnkonventionen som Sverige infört i lagstiftningen.

I Sverige saknar barn en instans dit man kan vända sig om man behöver ha stöd att driva sin talan för att hävda sina rättigheter eller få upprättelse. I barnkonventionen innebär det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen en klagomekanism. Det är 46 länder, varav 26 i Europa, som har tillträtt detta tredje tilläggsprotokoll och våra grannländer Danmark och Finland hör till dessa länder.

Barns rättigheter ska utvecklas och stärkas. Om detta råder det ingen politisk konflikt i Sverige. Det är om vägen dit som olika partier har olika lösningar och prioriteringar. Alla barn ska ges bästa möjliga förutsättningar att forma sitt eget liv efter sina förutsättningar och förhoppningar. Alla barn ska ha möjlighet att göra sin egen livsresa och inte med automatik ärva sina föräldrars.

Barnperspektivet innebär att ansvarig beslutsfattare inför ett beslut eller en åtgärd ska överväga om det berör barnen och i så fall på vilket sätt. Att anamma ett barnperspektiv handlar om attityder, kunskap och arbetsätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare som ska bemötas med respekt i alla sammanhang.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att i en bred översyn av LSS-lagstiftningen tydliggöra barnets bästa.

Rättssäker individuell prövning

Moderaterna anser att alla individer ska ha rätt till en individuell rättssäker prövning av sin förfrågan om rätt till personlig assistans och bibehållen assistansersättning oavsett om man väljer att bo kvar eller flyttar till en annan kommun. Moderaterna föreslår att det ska tas fram förslag när det gäller vilka villkor som behöver vara uppfyllda gällande rätten till personlig assistans för stöd vid egenvårdsinsatser och av föräldraansvaret vid bedömning av barns rätt till personlig assistans. Utredningen om stärkt assistans ger en god utgångspunkt samtidigt som dessa förslag ska vägas mot helheten i lagstiftningen. Undantag och särlösningar ska i möjligaste mån undvikas.

Moderaterna föreslår vidare att regeringen ska ge i uppdrag att ta fram förslag som syftar till att stärka individens rätt att få sin överklagan rörande beslut om assistans prövad mer skyndsamt än i dag och att ojämlikheten i väntetider mellan olika förvaltningsrätter ska minska. Väntetiden på att få sin överklagan prövad varierar högst avsevärt i dag. Skillnaden mellan den förvaltningsrätt som behandlar överklagan snabbast respektive långsamt är omfattande. Den långsammaste domstolen tar mer än dubbelt så lång tid på sig mätt som genomsnittlig väntetid (elva månader jämfört med fem månader). Den genomsnittliga väntetiden i Sverige är över ett halvt år. Det handlar ofta om människor som är i behov av hjälp alldeles oavsett om de lever upp till lagstiftningens och regelverkens krav på rätt till statlig assistansersättning eller kommunalt beviljad personlig assistans. Det är därför viktigt att processen med överklaganden sker skyndsamt.

Ett enhetligt huvudmannaskap

Moderaternas utgångspunkt när vi utformar vår politik är att vi värnar om assistansreformens långsiktiga hållbarhet och legitimitet. Rätten till personlig assistans ska värnas. I dag är huvudmannaskapet för personlig assistans delat mellan stat och kommun, vilket har medfört problem. Kommun och stat har i vissa fall gjort olika bedömningar när det gäller en persons rätt till personlig assistans respektive assistansersättning.

Det delade huvudmannaskapet för personlig assistans möjliggör övervältring av kostnader, skapar otydliga ansvarsgränser, och skapar inte några incitament att utveckla andra stödformer samt leder till brister i insyn och uppföljning. Som en följd av detta kan personer få insatser som brister i kvalitet, som inte är säkra, som inte är anpassade till den enskildes behov och som är mer kostsamma än nödvändigt.¹⁴

Moderaterna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet lade mot denna bakgrund under det förra riksmötet fram ett gemensamt utskottsinitiativ om att regeringen skyndsamt ska ta initiativ till en utredning med målsättningen att få på plats ett statligt helhetsansvar för personlig assistans.

Socialutskottet slog i sin behandling av utskottsinitiativet fast att ”riksdagen tillkännager för regeringen att den skyndsamt ska ta initiativ till en utredning som har ett statligt helhetsansvar för personlig assistans som målsättning. Utredningens förslag ska öka rättssäkerheten och kontinuiteten för personer med omfattande funktionsnedsättning som är i behov av personlig assistans. Utredningen ska vidare säkerställa att de personer som idag har ett kommunalt beslut om personlig assistans ska bibehålla sin rätt till assistans när staten blir ensam huvudman och att de ska omfattas av det rådande

¹⁴ SOU 2018:88 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen, s. 417.

omprövningsstoppet för assistansersättning. Utredningen ska presentera lagförslag för regeringen senast våren 2022. Regeringen ska återkomma till riksdagen med lagförslagen så att de kan träda i kraft före valperiodens slut.”¹⁵ Dåvarande regeringens partier, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, reserverade sig mot beslutet.

Nu har emellertid regeringen tillsatt en bred utredning som ska analysera för- och nackdelar med ett eventuellt förändrat huvudmannaskap. Utredningen ska dels föreslå hur ett statligt huvudmannaskap kan utformas, dels överväga förslag till alternativa lösningar till ett statligt huvudmannaskap. Utredningen ska redovisa uppdraget senast den 1 mars 2023.¹⁶ Det innebär att någon reform om statligt huvudmannaskap knappast kan vara på plats före tidigast år 2025. Detta bidrar till fortsatt osäkerhet kring hanteringen av enskildas behov av rättssäkerhet och likvärdighet i bedömningen av personlig assistans.

Moderaterna föreslår att regeringen ska fullfölja riksdagens tillkännagivande om att skyndsamt genomföra en utredning som har ett statligt helhetsansvar för personlig assistans som målsättning.

Säkerställ kvalitet, kontinuitet och motverka fusk – tillståndsplikt, kvalitetskriterier, tillsyn och regelbunden uppföljning

Moderaterna förespråkar att ytterligare viktiga redskap för att säkerställa kvaliteten i välfärden inom bl.a. personlig assistans är att systematiskt använda system med generell tillståndsplikt för alla oavsett om det rör offentligt eller privat driven verksamhet. Nationella kvalitetskriterier och regelbunden tillsyn, uppföljning och utvärdering är ytterligare viktiga redskap för att kunna mäta och säkerställa kvaliteten. Det är av central betydelse att kraven ska vara likvärdiga, oavsett driftsform. Den som söker tillstånd att verka inom välfärdsverksamhet som är skattefinansierad så som personlig assistans ska kunna visa att den har ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamheten långsiktigt.

Moderaterna föreslår att regeringen ska ge i uppdrag att ta fram nationella kvalitetskriterier och regelbunden uppföljning av dessa inom all offentligt finansierad verksamhet som rör personlig assistans. Verksamheter i välfärden så som utförande av personlig assistans som inte uppfyller de grundläggande kvalitetskraven som krävs för att få tillstånd att bedriva välfärdsverksamhet ska komma i fråga för tydliga sanktioner. Det ska bli fråga om tydliga viten. Dagens nivåer gällande viten är inte tillräckliga utan bör höjas för att bli mer kännbara. En tydligare koppling mellan resultat och ekonomisk ersättning medför tydligare incitament och krav.

Den som inte levererar LSS-verksamhet såsom personlig assistans av kvalitet som är tillräckligt bra, drivkrafter att ständigt utveckla kvaliteten och motverkar försök till fusk och att minska kostnader för att kunna förbättra sina ekonomiska resultat. Uppföljning och utvärdering ska alltid vara redskap i styrningen av välfärdsverksamheter. Hur resultaten uppnås är också en viktig del i uppföljningen av kvalitet. Syftet med personlig assistans är att människor ska kunna leva självständiga liv – det värnar vi om och vill utveckla. Då är systematisk uppföljning och utvärdering en helt central del av ett metodiskt långsiktigt arbete att säkerställa kvaliteten inom personlig assistans.

Moderaterna föreslår att regeringen ska ge i uppdrag att ta fram ett standardiserat arbetsgivarintyg och att det ska tillhandahållas av en ansvarig myndighet. Intyget bör

¹⁵ Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU10, s. 1.

¹⁶ Kommittédirektiv 2021:76 Statligt huvudmannaskap för personlig assistans.

kunna förmedlas till andra myndigheter genom en automatiserad tjänst. Behovet av ett sådant intyg är stort eftersom omfattande organiserad brottslighet är kopplad till fiktiva anställningar. Oriktiga arbetsgivarintyg är en nyckel för kriminella för att få utbetalningar från välfärdssystemen. Arbetsgivarbevisen är i regel relativt svåra att kontrollera. Skatteverket har själva lyft behovet av ett standardiserat intyg med uppgifter om arbetsförhållanden.

Säkerställ valfrihet, mångfald och ekonomisk hållbarhet

Moderaterna föreslår att regeringen ska ge i uppdrag att ta fram lagstiftning och regelverk som säkerställer konkurrensneutralitet och etableringsrätt inom all LSS-verksamhet. Till exempel handlar detta om att i lagen om valfrihet införa skärpningar med innebörden att det ska vara förbjudet att möjliggöra reservation av LOV-system inom vård och omsorg för idéburna verksamheter. Detta som ett led i att säkerställa den fria etableringsrätten inom välfärdens verksamheter. Idéburna verksamheter spelar en viktig roll och tillför stora värden för samhället och enskilda individer, men ett gynnande av en viss driftsform leder i förlängningen till minskad valfrihet, ojämlika konkurrensvillkor och ineffektivare användning av skattebetalarnas begränsade resurser.

En helt avgörande del i att underlätta valfrihet och mångfald inom LSS-verksamheter handlar om att säkerställa att det råder konkurrensneutralitet mellan olika utförare. Detta gäller t.ex. tillståndsgivning genom att använda generell tillståndsplikt, likadana ekonomiska villkor oavsett driftsform samt användande av nationella kvalitetskrav. Detta stärker förutsättningarna till fler alternativa driftsformer inom hela den samlade välfärdssektorn.

Flera remissinstanser, såsom Göteborgs kommun, Jönköpings kommun och Sveriges Kommuner och Regioner, anser att det är svårt att uppskatta omfattningen på kostnaderna av den nödvändiga reformeringen av att stärka assistansen. Till exempel efterfrågar Malmö kommun en förnyad beräkning av de ekonomiska konsekvenserna av utredningen och en ny ekonomisk analys av lagförslaget i sin helhet. Örebro kommun saknar en långsiktig analys av utvecklingen av volymer och kostnader.¹⁷

Det är inte med nu lagda propositionen första gången som en socialdemokratiskt ledd regering brister i sitt beslutsfattande gällande assistansreformen. Regeringen beslutade den 26 maj 2016 att tillsätta LSS-utredningen. Direktiven var tydliga på ett helt avgörande område: ”Förstärkt kvalitet, träffsäkerhet, helhetssyn och mångfald i de stödinsatser som LSS omfattar ska finansieras med besparingar inom assistansersättningen.”¹⁸ Prioriteringen från regeringens sida var därmed klart uttalad redan från början. För säkerhets skull kompletterade regeringen direktiven med följande: ”Med hänsyn till kraftiga kostnadsökningar inom assistansersättningen behöver även ytterligare besparingar göras.”¹⁹

Ovanstående tydliga besparingsdirektiv fortsatte att gälla de kommande två åren. Regeringens reträtt inträffade först den 3 maj valåret 2018. I ett tilläggsdirektiv beslutade regeringen följande: ”Förslagen ska sammantaget inte leda till att behovet av anslagna medel ökar jämfört med dagens nivå. Om några förslag bedöms öka kostnad-

¹⁷ Regeringens proposition 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn, se s. 49–50.

¹⁸ Regeringens kommittédirektiv 2016:40, Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen.

¹⁹ Ibid, se s. 1.

erna för insatser enligt LSS som en följd av ökad kvalitet och träffsäkerhet ska kostnadsökningen finansieras. Utredaren behöver inte föreslå besparingar inom assistansersättningen så som det framgår av det ursprungliga direktivet. Förslagen ska bidra till en långsiktigt hållbar och kostnadsmässigt effektiv lagstiftning.”²⁰

Det är mot denna bakgrund och med tanke på komplexiteten i systemen som rör LSS och personlig assistans inte konstigt att LSS-utredningen hamnade snett. Ansvaret för detta bär regeringen.

Det är ett faktum att kostnaderna för assistansersättning och insatser enligt LSS har ökat. Mätt i kronor ökade kostnaderna perioden 2005–2017 med 23 procent i fasta priser gällande såväl assistansersättning som LSS-insatser. Regeringen saknade emellertid en långsiktig grundtanke om hur man skulle kunna utveckla reformen rörande personlig assistans så att kvalitet och rättssäkerhet kunde stärkas och samtidigt skapa en grundläggande stabilitet och hållbarhet rörande ekonomisk utveckling och finansiering.

Moderaterna värnar om assistansreformens långsiktiga hållbarhet, såväl gällande dess kvalitet, valfrihet, rättssäkerhet och ekonomiska åtaganden med hänsyn tagen till de totala samhällsekonomiska kostnaderna. Det är beklagligt att regeringen inte lyckats åstadkomma mer träffsäkra ekonomiska underlag i samband med framtagandet av förslagen om stärkt assistans. Det är en brist som vi menar inte kommer att underlätta det viktiga genomförandet av propositionens förslag.

Regeringens bedömning är att när förslagen i propositionen är genomförda fullt ut kommer ytterligare 1 800 individer att beviljas assistansersättning. Andra bedömare menar att det snarare handlar om 2 800 personer. Att regeringens antagande är lägre beror enligt den själv på att inga förslag om ”behov av kontinuerligt stöd som föranleds av medicinsk problematik”, egen vård eller sjukvård finns med i propositionen.²¹

Moderaterna anser att assistansreformen är en central frihetsreform som fortsatt ska stärka och ge stöd till dem som verkligen behöver samhällets stöd allra mest. Det är djupt otillfredsställande att de ekonomiska konsekvenserna av regeringens förslag inte är bättre underbyggda och analyserade. Oklara ekonomiska konsekvenser och en oklar finansiering riskerar att skapa stor oro hos många som är beroende av personlig assistans. Så ska det inte behöva vara.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

Ulrika Jörgensen (M)

John E Weinerhall (M)

Noria Manouchi (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Mats Sander (M)

²⁰ Regeringens kommittédirektiv 2018:35, Tilläggsdirektiv till LSS-utredningen.

²¹ Regeringens proposition 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn, se s. 49–50.